

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор закладу вищої освіти

з наукової роботи

Полтавського державного

медичного університету

професор **Ігор КАЙДАШЕВ**

«06» травня 2025 р.

**ВИСНОВОК ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ, ТЕОРЕТИЧНЕ ТА
ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ**
за результатами фахового семінару при Полтавському державному
медичному університеті щодо попередньої експертизи
дисертаційної роботи очної аспіранта

Литовченка Степана Олександровича

за темою

**«Взаємозв'язок патології опорно-рухової та зубощелепної
системи у дітей»,**

поданої на здобуття ступеня доктора філософії за

спеціальністю 222 Медицина

(протокол № 15 від 01 травня 2025 року)

Голова засідання – д.мед.н., професор Малик С.В.

Секретар засідання – к.б.н., доцент Соколенко В.М.

На засіданні були присутні: Ксьонз Ігор Володимирович д.мед.н., професор, професор закладу вищої освіти кафедри хірургії №2, Аветіков Давид Соломонович д.мед.н., професор, професор закладу вищої освіти кафедри хірургічної стоматології, Малик Сергій Васильович д.мед.н., професор, завідувач кафедри хірургії №3, Ляховський Віталій Іванович д.мед.н., професор, професор закладу вищої освіти кафедри хірургії №1, Гринь Володимир Григорович д.мед.н., професор, завідувач кафедри анатомії людини, Білаш Сергій Михайлович д.мед.н., професор, завідувач кафедри анатомії з клінічною анатомією та оперативною хірургією, Пелипенко Олександр Васильович, к.мед.н., доцент, доцент закладу вищої освіти кафедри хірургії №3, Павленко Світлана Миколаївна к.мед.н., доцент, доцент закладу вищої освіти кафедри хірургії №3, Драбовський Віталій Сергійович к.мед.н., доцент, доцент закладу вищої освіти кафедри хірургії №3, Пелипенко Лариса Борисівна к.мед.н., доцент, доцент закладу вищої освіти кафедри гістології, цитології та ембріології, Гриценко Євген Миколайович к.мед.н., доцент, доцент закладу вищої освіти кафедри хірургії №2, Кононенко Сергій Володимирович к.мед.н., доцент, доцент закладу вищої освіти кафедри хірургії №3, Чіп Євген Едуардович к.мед.н., асистент кафедри хірургії №3, Осіпов Олександр Сергійович к.мед.н., асистент кафедри хірургії №3, співробітник кафедри фізіології: к.б.н., доцент Соколенко В.М..

Всього присутніх: 16 осіб.

Порядок денний:

Попередня експертиза дисертаційної роботи очного аспіранта кафедри хірургії №3 Литовченка Степана Олександровича за темою «Взаємозв'язок патології опорно-рухової та зубощелепної системи у дітей» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 222 – Медицина.

Тема дисертації на здобуття ступеня доктора філософії затверджена на засіданні кафедри дитячої хірургії з травматологією та ортопедією Української медичної стоматологічної академії (протокол № 2 від 30.09.2020 р.) та на засіданні ради медичного факультету №2 Української медичної стоматологічної академії (протокол №2 від 20.10.2020).

Дисертація виконана на базі кафедри хірургії №3 Полтавського державного медичного університету згідно з планом прикладної НДР «Вікові аспекти етапного надання допомоги ортопедо-травматологічним хворим з коморбідною патологією» (№ держреєстрації 0122U002528).

Науковий керівник – доцент кафедри хірургії №3 Полтавського державного медичного університету, к.мед.н., доц. **Пелипенко Олександр Васильович**.

Рецензенти:

Смаглюк Любов Вікентіївна – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри ортодонції п д ммм у

Павленко Світлана Миколаївна – кандидат медичних наук, доцент, доцент закладу вищої освіти кафедри хірургії №3

Слухали: доповідь очного аспіранта (вечірньої форми навчання) кафедри хірургії №3 Литовченка Степана Олександровича.

Рецензенти надали позитивні рецензії.

Було задано 15 запитань, на які аспірантом дані вичерпні відповіді.

В дискусії взяли участь:.

Ксьонз Ігор Володимирович д.мед.н.,професор, професор кафедри хірургії №2, Аветіков Давид Соломонович д.мед.н.,професор, професор закладу вищої освіти кафедри хірургічної стоматології, Малик Сергій Васильович д.мед.н.,професор, завідувач кафедри хірургії №3, Ляховський Віталій Іванович д.мед.н.,професор, професор закладу вищої освіти кафедри хірургії №1, Гринь Володимир Григорович д.мед.н.,професор, завідувач кафедри анатомії людини, Білаш Сергій Михайлович д.мед.н.,професор, завідувач кафедри анатомії з клінічною анатомією та оперативною хірургією, Павленко Світлана Миколаївна к.мед.н., доцент, Гриценко Євген Миколайович к.мед.н., доцент, доцент закладу вищої освіти кафедри хірургії №2, Кононенко Сергій Володимирович к.мед.н., доцент, доцент закладу вищої освіти кафедри хірургії №3, Чіп Євген Едуардович к.мед.н., асистент кафедри хірургії №3,

ВИСНОВОК

1. **Актуальність теми.** У сучасних умовах здоров'я людини розглядається як інтегральна система, де взаємодія між різними органами та тканинами відіграє ключову роль. Патології опорно-рухової системи, синонім – опорно-рухового апарату (ОРА) та зубощелепної системи, синонім – зубощелепного апарату (ЗЩА) є одними з найпоширеніших серед дитячого населення. Зростаюча частота цих порушень, особливо у поєднанні, підкреслює важливість раннього виявлення та комплексного міждисциплінарного підходу. Оскільки порушення однієї системи можуть спричиняти або посилювати патології іншої, актуальність дослідження їхньої взаємодії набуває особливого значення. Комплексний підхід до діагностики, профілактики та лікування стоматологічної патології та ортопедичних деформацій потребує холістичного підходу. Стоматологічне здоров'я слід розглядати як частину здоров'я єдиного організму. Зміна підходів до профілактичних оглядів та ускладнення доступу до медичної допомоги підвищують актуальність розробки міждисциплінарних підходів. Питання взаємодії ОРА та ЗЩА, їх взаємного впливу та клінічного значення залишається недостатньо дослідженим. Дослідження взаємозв'язку порушень ОРА та ЗЩА, розробка нових методик обстеження та поєднання ортопедичних і ортодонтичних прийомів є актуальним. Існуючі знання про взаємозв'язок апаратів обмежені та суперечливі, що потребує подальшої роботи. Залишаються відкритими питання об'єктивізації обстежень, визначення ступеня та характеру взаємозв'язку, а також практичного застосування корекції патології одного апарату через лікування іншої. З

огляду на цінність профілактики в дитячій ортопедії та ортодонтії, дана робота є актуальною та доцільною. Важливим є визначення особливостей взаємозв'язку ЗЩА та ОРА, пошук шляхів покращення комплексної діагностики та розробка нових підходів. Робота присвячена обґрунтуванню, розробці та удосконаленню методів ранньої діагностики та профілактики. Було отримано нові знання про особливості взаємозв'язку ОРА та ЗЩА.

2. Інформація про затвердження теми дисертації.

Тема дисертації на здобуття ступеня доктора філософії затверджена на засіданні кафедри дитячої хірургії з травматологією та ортопедією Української медичної стоматологічної академії (протокол № 2 від 30.09.2020 р.) та на засіданні ради медичного факультету №2 Української медичної стоматологічної академії (протокол №2 від 20.10.2020).

3. Зв'язок теми із державними або галузевими науковими програмами та планами робіт установи.

Дослідження виконано згідно з планом науково-дослідної роботи Полтавського державного медичного університету в рамках прикладної НДР № держреєстрації 0122U002528 «Вікові аспекти етапного надання допомоги ортопедо-травматологічним хворим з коморбідною патологією».

4. Особистий внесок здобувача у дисертації.

Дисертант здійснив розробку основних теоретичних і практичних положень дослідження, сформулював мету та завдання роботи. Автор проаналізував наукову літературу, обрав методи дослідження, визначив групи спостереження. Особисто брав участь на етапах надання медичної допомоги пацієнтам з патологією ОРА у дітей, в тому числі поєднаною з патологією ЗЩА. Провів ретроспективний аналіз даних цефалометричної рентгенографії та медичної документації пацієнтів. Дисертанту належать основні розробки рекомендацій щодо оптимізації проведення профілактичних оглядів дітей. Самостійно написав усі розділи дисертації, сформулював висновки та практичні рекомендації.

5. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій.

Дисертаційне дослідження базується на даних клінічних та інструментальних досліджень, проведених у лікувальних закладах м. Полтава. Загалом було проаналізовано дані 524 дітей віком від 5 до 17 років за період з 2019 по 2023 рік. Дослідження складалось з трьох етапів. На першому етапі проведено клінічний ортопедичний огляд 424 дітей віком 5-17 років. На другому етапі проаналізовано телерентгенограми голови та шиї 22 дітей (середній вік 12 років). На третьому етапі проведено ретроспективний аналіз медичної документації 78 дітей віком 14–17 років (середній вік 15,5 років) за 2019–2020 та 2023 рр., а також оцінку стану ОРА і ЗЩА у 86 дітей віком 10–17 років з різним рівнем фізичної активності. Використані методи дослідження включали антропометричний, клінічний (оцінка постави, тест Адамса, сколіометрія, оцінка мобільності за Бейтоном, індекс постави стопи FPI-6), рентгенологічний (телерентгенографія з цефалометричним аналізом за Steiner та аналізом шийного відділу хребта) та статистичний. Отримані дані підлягали ретельній статистичній обробці за

різними методиками (тест Шапіро-Вілка, тест Левена, t-тест Стюдента, U-тест Манна-Уїтні, тест Краскела-Волліса, Хі-квадрат тест, точний тест Фішера, кореляційний аналіз Спірмена та Пірсона) для з'ясування достовірних взаємозв'язків. Представлені висновки та рекомендації обґрунтовані одержаними даними і є логічним наслідком результатів досліджень.

6. Характеристика первинної документації. Комісія, затверджена наказом № 31-н від 04.04.2025р. у складі Ляховського В.І– д. мед. н., професора закладу вищої освіти кафедри хірургії №1; Гриценко Є.М., к.мед.н., доцента закладу вищої освіти, кафедри хірургії №2; Павленко С.М., к.мед.н., доцента закладу вищої освіти кафедри хірургії №3; Скрипник Валентини Павлівни, головного метролога університету, які перевірили стан первинної документації та матеріалів дисертації Литовченка С.О. та встановила, що документи представлені в повному обсязі, оформлені необхідним чином (пронумеровані, прошнуровані, скріплені печаткою). Порушень у веденні та оформленні первинних документів не знайдено. Цифровий матеріал у перевірених комісією документах повністю базується на фактичному матеріалі проведених здобувачем досліджень. Використані методи дослідження відповідають сучасним вимогам, адекватні меті роботи і поставленим завданням.

7. Висновок комісії з питань біомедичної етики. Комісією з етичних питань та біоетики Української медичної стоматологічної академії (протокол №236 від 20.03.2025 р.) видано рішення про відповідність проведених досліджень загальноприйнятим морально-етичним нормам, вимогам дотримання прав, інтересів та особистої гідності учасників дослідження та вимогам законодавчих документів України.

8. **Наукова новизна роботи.** В роботі доповнено існуючі знання щодо розповсюдженості поєднаної ортопедичної та ортодонтичної патології у дітей різних вікових та гендерних груп з урахуванням рівня фізичної активності. Визначено складний взаємозв'язок між рентгенологічними показниками шийного відділу хребта та показниками зубощелепного апарату. Визначено кореляцію наявності патології ОРА та ЗЩА із динамікою змін антропометричних показників (маси тіла, зросту) та їх фактичними значеннями у дітей. Розроблено алгоритм сумісних дій лікарів різних ланок та членів родин дітей для забезпечення ранньої діагностики та профілактики патології ОРА та ЗЩА.

9. **Теоретичне значення.** Дисертаційна робота робить внесок у розуміння взаємозв'язку між патологіями опорно-рухового та зубощелепного апаратів у дітей. Дослідження обґрунтовує необхідність комплексного, міждисциплінарного підходу до діагностики та профілактики цих станів. Отримані дані про кореляції між цефалометричними показниками, станом шийного відділу хребта, антропометричними даними та фізичною активністю розширюють теоретичні знання про біомеханічні та розвиткові аспекти коморбідності ортопедичних та ортодонтичних порушень.

10. **Відповідність вимогам до оформлення дисертації.** Дисертація складається зі вступу, розділу «Матеріал та методи дослідження», чотирьох розділів власних досліджень, висновків, списку літератури й додатків. Робота викладена на 176 сторінках машинописного тексту, разом зі списком літератури та додатками. Текст ілюстровано 47 рисунками та 21 таблицями. Список літератури складають 148 джерел, з них кирилицею – 30, латиницею – 118.

11. **Практичне значення роботи.** Запропоновані рекомендації та створений комплексний міждисциплінарний алгоритм для ранньої діагностики патології ОРА та ЗЩА із активним залученням членів родин дітей. Дані, отримані під час дослідження, використано в лекційному та практичному матеріалі кафедр Полтавського державного медичного університету. Результати дисертаційної роботи впроваджено в практику поліклінічного відділення КП "Дитяча міська клінічна лікарня Полтавської міської ради".

12. **Повнота опублікування результатів дисертації.** За матеріалами проведеного дослідження опубліковано 9 наукових праць. З них 4 статті в провідних фахових виданнях, затверджених ДАК МОН України (1 стаття в журналі, що входить до наукометричної бази Web of Science).

13. **Апробація результатів дисертації.** Основні положення та результати роботи були обговорені на: всеукраїнських, міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: науково-практичній інтернет-конференції з міжнародною участю «Сучасні проблеми вивчення медико-екологічних аспектів здоров'я людини» (м. Полтава, 2021 р.), XXV International medical congress of students and young scientists (м. Тернопіль, 2021 р.), науково-практичній інтернет-конференції з міжнародною участю «Сучасні проблеми вивчення медико-екологічних аспектів здоров'я людини» (Полтава, 2022), Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих учених «Медична наука – 2023» (Полтава, 2023).

14. **Особистий внесок здобувача до наукових праць. Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:**

1. Lytovchenko S. O. Influence of the neck posture on the masticatory apparatus in children / S. O. Lytovchenko, O. V. Pelypenko, O. D. Danyliv // *Acta Balneologica*. – 2023. – Vol. LXV, № 5 (177). – P. 315–319.
(Автором проведено збір даних, проведено аналіз, узагальнення матеріалу, підготовлено текст статті)
2. The role of screenings in pediatric orthopedic and dental pathology diagnostics / S. O. Lytovchenko, O. V. Pelypenko, S. V. Malyk, O. I. Berezan, I. O. Liublinska // *Вісник проблем біології і медицини*. – 2023. – Вип. 1 (168). – С. 200–206.
(Автором проведено збір даних, проведено аналіз, узагальнення матеріалу, підготовлено текст статті)
3. Литовченко С. О. Антропометричні показники та ортопедична і стоматологічна патологія у дітей / С. О. Литовченко, О. В. Пелипенко //

- Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених «Медична наука – 2023», (м. Полтава, 1 грудня 2023 р.). – Полтава, 2023. – С. 55–56.
4. Литовченко С. О. Зв'язок постави голови та шиї зі змінами у зубощелепній системі / С. О. Литовченко, О. В. Пелипенко // Сучасні проблеми вивчення медико-екологічних аспектів здоров'я людини : збірка тез та статей наук.-практ. інтернет-конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 19–20 жовтня 2023 р. – Полтава, 2023. – С. 101.
 5. Литовченко С. О. Оцінка впливу фізичної активності на ортопедичне та ортодонтичне здоров'я у дітей / С. О. Литовченко // Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії. – 2024. – Т. 24, вип. 4 (88). – С. 97–102.
 6. Литовченко С. О. Взаємовідношення порушення прикусу та постави стоп у дітей / С. О. Литовченко, О. В. Пелипенко // Сучасні проблеми вивчення медико-екологічних аспектів здоров'я людини : матеріали наук.-практ. інтернет-конф. з міжнар. участю, Полтава, 11–12 жовтня 2022 р. – Полтава, 2022. – С. 61–62.
 7. Литовченко С.О. Доцільність проведення профілактичних оглядів для виявлення сколіозу у дітей/ Литовченко С.О., Пелипенко О.В. // Матеріали "XXV міжнародного медичного конгресу студентів і молодих учених", м.Тернопіль, 12-14 квітня 2021р. – Тернопіль, 2021. – С.141–142
 8. Литовченко С.О. Сколіоз та порушення прикусу у дітей. / Литовченко С.О.// Матеріали XXVII конгресу студентів та молодих учених «Майбутнє за наукою» Тернопільський державний медичний університет ім. І.Я. Горбачевського МОЗ України, м.Тернопіль 10-12.04.2023р. – С. 127.
 9. Литовченко С.О. Особливості кореляції порушень опорно-рухової та зубощелепної системи з підвищеними фізичними навантаженнями у дітей. / Литовченко С.О. // Полтавський державний медичний університет, Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії, 23(4), 135-140. (Автором проведено збір даних, проведено аналіз, узагальнення матеріалу, підготовлено текст статті)

15. Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту. Дисертаційна робота Литовченка Степана Олександровича відповідає спеціальності 222 Медицина.

16. Характеристика здобувача, його творчий шлях у науці, ступінь його наукової зрілості тощо. Литовченко Степан Олександрович, 1993 року народження, освіта вища.

У 2017 році з відзнакою закінчив медичний факультет Вищого державного навчального закладу України «Українська медична стоматологічна академія» за спеціальністю «Лікувальна справа».

У 2017–2019 рр. навчався в інтернатурі зі спеціальності «Ортопедія та травматологія» на базі Української медичної стоматологічної академії.

У 2019 році пройшов курси спеціалізації з дитячої ортопедії та травматології на базі Харківської медичної академії післядипломної освіти МОЗ України.

З грудня 2019 до грудня 2024 року працював лікарем-ортопедом-травматологом дитячим в КП «Дитяча міська клінічна лікарня Полтавської міської ради».

З 2020 року аспірант очної (вечірньої) форми навчання кафедри хірургії №3 Полтавського державного медичного університету.

В жовтні 2022р., березні 2023р. – доброволець Першого добровольчого мобільного шпиталю ім.М.Пирогова. В 2023р. отримав відзнаку головнокомандувача ЗСУ «За сприяння війську».

В 2024 році проходив службу в Збройних Силах України.

За період навчання у аспірантурі здобувач набув теоретичні знання, уміння, навички та відповідні компетентності, передбачені освітньо-науковою програмою підготовки докторів філософії в Полтавському державному медичному університеті зі спеціальності 222 – Медицина, оволодів необхідними для здобувача освіти на рівні доктора філософії компетенціями, удосконалив практичні навички обстеження та лікування пацієнтів в клінічній практиці, освоїв методики досліджень, методи планування, організації та проведення дослідження, узагальнення та аналізу одержаних результатів, підготовки оглядових та оригінальних публікацій, оформлення дисертаційної роботи.

У своїй роботі дотримується принципів біомедичної етики та академічної доброчесності. Користується авторитетом серед колег.

17. Результати перевірки на наявність неправомірних запозичень. Полтавський державний медичний університет має внутрішню систему перевірки академічних текстів на наявність запозичень. Академічні тексти перевіряються на основі Положення «Про порядок перевірки у Полтавському державному медичному університеті текстових документів – магістерських, кандидатських і докторських дисертаційних робіт, звітів за науково-дослідними роботами, наукових публікацій, навчальної літератури, навчально-методичних видань та засобів навчання на наявність плагіату», що базується на чинному законодавстві України. Публікації та дисертаційна робота Литовченка Степана Олександровича не містять виявлених текстових та інших запозичень.

Рекомендації щодо офіційного захисту. На основі представленої дисертаційної роботи, прилюдного її обговорення, відповідей на запитання та відгуків рецензентів учасники фахового семінару при Полтавському державному медичному університеті вважають, що дисертаційна робота аспіранта кафедри хірургії №3 **Литовченка Степана Олександровича** за темою **«Взаємозв'язок патології опорно-рухової та зубощелепної системи у дітей»** є закінченим науковим дослідженням, що розв'язує важливу наукову задачу, яка полягає у доповненні знань щодо взаємозв'язку опорно-

рухового та зубощелепного апарату у дітей, а також пропонує алгоритм та рекомендації щодо міждисциплінарного обстеження з метою ранньої діагностики та лікування патології опорно-рухового та зубощелепного апаратів.

Дисертація повністю відповідає вимогам до оформлення дисертації, затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 із змінами, внесеними Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 р. та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44 та може бути представлена до офіційного захисту зі спеціальності 222 Медицина.

Висновок прийнято одноголосно.

Голова фахового семінару,
д.мед.наук, професор

Секретар фахового семінару,
к.б.н., доцент

Сергій **МАЛИК**

Валентина **СОКОЛЕНКО**